ياركەن وزەنى جاعاسىندا اق سامايلى كارىيالار دولان مۇقامىن ايتتى

مەن كورگەن شينجياڭدامىن

☐ انار بولت \ شينجياڭ گازەتىنىڭ ٴتىلشىسى يىن لۋ

11 ـ ايدىڭ ورتا شەنىندەگى ٴبىر كۇن، ماكىت اۋدانى يانتاق اۋىلىنداعى دولان مەكەنى كورىنىس وڭىرىنەن دۇماندى باراباn داۋسى، ٴان اۋەنى جانە ەكپىندى ٴبي قادامى داۋسى قۇلاققا ۇرىلدى، جان تەبىرەنتەرلىك دولان مۇقامى كونسەرتى وسى ارادا قويىلىپ جاتقان. ەندى عانا ساۋىعىپ شيپاحانادان شىققان ھۇسەيىن ياحيا اسىلىندە شاكىرتتەرىنىڭ كونسەرتىن كورۋگە كەلگەن بولاتىن، سوڭىندا تاعاتى قالماي، باراباندى قولىنا الىپ ٴان شىرقاي جونەلدى ـــ "ٴاي، اياۋلى عاشىعىما جولىعار بولساڭىز، جەتكىزەرسىز سالەمىمدى وعان"... داۋىسى بۇرىنعىداي ەرشىمدى دە اۋەزدى شىقتى.

"جۇڭگو شينجياڭ ۇيعۇر مۇقام كوركەمونەرى" 2005 ـ جىلى 11 ـ ايدا بىرلەسكەن ۇلتتار ۇيىمى وقۋ ـ اعارتۋ، عىلىم، مادەنيەت ۇيىمىنىڭ ادامزاتتىڭ فولكلورلىق جانە بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىنىڭ ۋاكىلدىك تۋىندىلارى تىزىمدىگىنە ەنگىزىلدى، 83 جاستاعى ھۇسەيىن "جۇڭگو شينجياڭ ۇيعۇر مۇقام كوركەمونەرىنىڭ" (دولان مۇقامى) مەملەكەت دارەجەلى ۋاكىلدىك سيپاتتى جالعاستىرۋشىسى. كوپ جىلداردان بەرى ول تۇڭعىش تا اسىقپاي، تىنىسى كەڭ داۋىسىمەن جانە مۇقامعا دەگەن تەرەڭ سۇيىسپەنشىلىگىمەن اسىم دولان مۇقامىنىڭ اۋىل ـ قىستاقتان قانات قاعا ۇشىپ، دۇنيە جۇزىنە بەت الۋىنا مۇمكىندىك جاسادى.

بۇل ونىڭ ەڭ سۇيىكتى ساحناسى

كورىكتى ياركەن وزەنى جاعاسى بويى، كۇن ۇياسىنا باتا باستاعان كەشكى شاپاقتا ٴبىر توپ دولان مۇقامى حالىق ونەرپازدارى باراباn، دولان، راۋاپ، عەجەك سياقتى مۋزىكا اسپاپتارىن الىپ، قۇمدىقتا مالداسىن قۇرا جايعاسا باستادى.

اسقاق ٴان اۋەنىنىڭ شىرقالۋىمەن، ايىندى باراباn داۋسى اڭگە سۇيەمەل بولىپ، قاس ـ قاعىم ساتتە ـ اق كورەرمەندەردىڭ جۇرەك قىلىن شەرتتى، بويجەتكەندەر مەن جىگىتتەر ەرشىمدى داۋىس، قارىمدى بيلەرىمەن اننەن تۋىنداعان كۇش ـ قۋاتتى ايگىلەدى... مىنە بۇل دولان مۇقامىنىڭ ەڭ قاراپايىم، ەڭ اسىرلى، جان تەبىرەنتەرلىك بەينەسى ٴارى ھۇسەيىننىڭ ەڭ سۇيىكتى ساحناسى.

جۇڭگو شينجياڭ ۇيعۇر مۇقام كوركەمونەرىنىڭ ىشىندە دولان مۇقامى ەركىن دە اسقاق قاسيەتىمەن جانە سەرپىندى مانەر، قارىمدى بيىمەن اتى ايگىلى. ونىڭ ٴانى، ٴبيى، مۋزىكاسى حالىق ونەرپازدارىنىڭ ومىرگە دەگەن قىزۋ سۇيىسپەنشىلىگىن، تابيعاتقا دەگەن ىنتاسىن، اسەمدىككە دەگەن ىنتىزارلىعىن، تابىسقا دەگەن اسىرىن ٴۇن بويىنا جيناعان.

ھۇسەيىننىڭ ەسكە ساقتاۋ قابىلەتى تولەنشە جاقسى، قازىرگە دەيىن دولان مۇقامىنىڭ 9 ٴانىن تولىق ايتا الادى. ول مۇنداي قابىلەتىن كىشكەنتاي كەزىنەن باستاپ مۋزىكا قۇشاعىندا تەربەلىپ وسكەن ورتاسىمەن قاتىستى دەپ بىلەدى.

"اعام ەكەۋىمىز بالا كەزىمىزدەن دولان مۇقامىن ايتىپ ەسەيدىك، مەن سوناۋ ەرتەدە ـ اق ٴوزىم ۇناتاتىن مۋزىكا اسپابىن قولىما الدىم، مەن قول بارابانىن ۇناتامىن، اعام عەجەك شالۋدى جاقسى كورەدى". ھۇسەيىن: ەگىز تۋعان اعام اسىن ياھيامەن بىرگە ەسەيدىم، ـ دەدى، ولار ـــ دولان مۇقام ونەرىن ورىنداۋداعى ەڭ جاقسى سەرىكتەر.

تۇما تالانتتى بولسادا، ھۇسەيىن مەن اعاسى بۇرىنعىسىنداي كىشى پەيىل، ونەر قۇمار، حالىق اراسىنداعى كۇيشىلەردەن دە تىنباي ٴتالىم الۋمەن كەلەدى. "قول باراباn ۇنىندەگى مانەر باراباn ىرعاعىنىڭ ريتمىمەن بايلانادى، باراباn قاعىپ، ٴان شىرقاعانىڭدا، سەنىڭ قۋانىشقا بولەنگەنىڭ، قاسىرەتكە باتقانىڭ، كوڭىلىڭنىڭ جاي تاپقان ـ تاپپاعانى، تەبىرەنگەن كوڭىل كۇيىڭنىڭ ٴبارىن باراباn ىرعاعىنان بىلۋگە بولادى". ھۇسەيىن بىلاي دەدى: دولان مۇقامى تولىق كونسەرت، باس بارابانشى بولعان ادام بارلىق بارابانشىلاردى ٴبىر ريتىمدى ساقتاۋعا سايكەستىرە ٴبىلۋى، جەتەكتەۋى، ونىڭ ۇستىنە باسقا مۋزىكا اسپاپتارىن ورىنداۋشىلارمەن سايكەسۋى قاجەت.

ھۇسەيىن دولان مۇقامىن ايتۋدىڭ جانە مۋزىكا اسپابىن ورىنداۋدىڭ شەبەرى بولۋمەن بىرگە، باراباn جاساۋدىڭ دا مايتالمانى. ول قول بارابانىنىڭ ٴبارىن ٴوزى جاساپ الىپ، قاقپاقاندا ەرەكشە ىڭعايلى.

"دۇم، دا، دا، دا... باراباn ۇنىنەن تاراعان سەزىمدى تۇيسىنە الدىڭ با؟ بارابانعا جاباتىن تەرىنى تارتقاندا كۇش ٴدال بابىندا جۇمسالىپ، قاتتى تارتۋ كەرەك، ٴبىراق تەرى قۇرعاعاندا جىرىلادى، سوندىقتان جىرتىلۋدان ساقتانۋ ٴتيىس"، ھۇسەيىن ۇنەمى سابىرلىلىقپەن شاكىرتتەرىنە قول باراباn جاساۋدىڭ تەتىگىن ۇيرەتەدى.

شينجياڭنان دۇنيە جۇزىنە دەيىن ارالاپ ٴان اۋەلەتتى

ۇزاق جىلدىق ونەر ساپارىندا ھۇسەيىن جانە ونىڭ اعاسى بوز بالادان سامايلارىن قىراۋ شالعانعا دەيىن قاشاندا كوركەمونەردەگى كاسىپتەستەر جانە جۇرەكتەس سەرىكتەر بولىپ كەلەدى.

سوڭعى جىلدارى ماكىت اۋدانىندا ساياحات كاسىبىنىڭ تەز قارقىنمەن دامۋىنا ساي، ٴتۇرلى مادەنيەت مەرەكە ـ مەيرامدارى بىرتىندەپ كوبەيە باستادى، مەيلى ەگىس جۇمىستارىنىڭ قاربالاس كەزى بولسىن، الدە سايابىر كەزى بولسىن، دولان مۇقامى ونەرپازدارىنىڭ ٴبارى كونسەرت قويۋدا بەلسەندى.

ادامدار ۇنەمى قىستاقتان مىناداي كورىنىستى كورە الادى: اۋلادا جۇگەرى ارشىپ جاتقان ھۇسەيىن اعاسىنىڭ كونسەرت قويۋعا شاقىرعان داۋىسىن ەستي سالىسىمەن جاۋاپ قاتا ٴجۇرىپ، ۇستىندەگى قوقىمدارىن قاعىپ ـ سىلكىپ، ۇيگە ەنىپ، بارابانىن جانە كونسەرت كيىمى سالىنعان سومكەسىن العانان كەيىن، اعاسىمەن بىرگە ۇيدەن شىعادى. مايدانعا جەتكەن سوڭ، كيىمدەرىن اۋىستىرىپ، بارابانىن قولعا الىپ، تاماشا كونسەرتتەرى ارقىلى كورەرمەندەردىڭ دۇركىن ـ دۇركىن القاۋىنا بولەنەدى. كونسەرت اياقتاعانان كەيىن، كيىمدەرىن اۋىستىرىپ سومكەگە سالىپ، ٴۇش دوڭگەلەكتى موتوتسيكلگە مىنگەن ھۇسەيىن اعاسىمەن بىرگە ۇيگە قايتىپ، تاعى دا ەگىس جۇمىسىمەن اينالىسادى.

دەنساۋلىق سەبەبىنەن ھۇسەيىن قازىر ەگىس جۇمىستارىن ىستەۋدەن قالدى، ٴبىراق ۇكىمەت كونسەرتكە ۇيىمداستىرسا بولعانى، ول اعاسىمەن بىرگە، ٴسوزسىز، قاتىناسادى، ول حالىق ونەرپازدارىنىڭ العاشقى ماقساتىنان ەشقاشان دا اينىعان ەمەس، ول وسى ٴبىر ىرىستى توپىراقتىڭ ۋزىنە سىيلاعان كۇش ـ قۋاتىنىڭ دولان مۇقامىن ورىنداۋدىڭ قاينار بۇلاعى ەكەندىگىن ابدەن بىلەدى.

الدىڭعى عاسىردىڭ 80 ـ جىلدارىنان باستاپ، پارتيا مەن ۇكىمەتتىڭ قولداۋىندا، ماكىت اۋدانىنىڭ دولان مۇقام حالىق ونەرپازدارى قۇمدى ٴشول جيەگىندەگى شاعىن قىستاقتان شىقتى، شينجياڭنان شىقتى. اعايىندى ھۇسەيىندەر سەرىكتەرىمەن بىرگە بەيجيڭ، شاڭحاي، سۇجوۋ، حاڭجوۋ، تيانجين، حاربين سياقتى جەرلەردە وينىپ، قۇمدى ٴشول مەن توراڭعىنىڭ قويىنداعى ەرشىمدى داۋىس، اۋەندى تۋىندى ھۇسەيىننىڭ تۋعان جەرى تۋعان ۇلى ـ تۇسپىر ـ تۇكپىرىندە اۋەلەتتى. سونىمەن بىرگە حالقارالىق مادەنيەت فەستيۆالى ارقىلى دولان مۇقامىن فرانسيا، جاپونيا، انگليا، نيدەرلاند سياقتى مەملەكەتتەردە شىرقاپ، دۇنيە جۇزىنە دولان مۇقامىنىڭ اۋەنىن جەتكىزدى.

ەسكىكە ٴمىنىپ اۋىل ـ قالاشىقتىڭ ماڭىندا وين قويۋدان ۇشاققا ٴمىنىپ شەتەلگە شىعىپ وين قويۋعا دەيىن ھۇسەيىننىڭ اسەرى ەرەن: "پارتيا مەن ۇكىمەتتىڭ قولداۋىندا، دولان مۇقام كوركەمونەرىن جالعاستىرىپ كەلەمىز، ونىڭ ۇستىنە دۇنيەنىڭ تۇكپىر ـ تۇكپىرىندە شىرقاي الدىق، حالىق ونەرپازى سالاۋاتىمەن شەكسىز العىس جاۋدىرامىن".

بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىن جالعاستىراتىن "ٴىزباسار بار"

مەملەكەت دارەجەلى بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىنىڭ ۋاكىلدىك جالعاستىرۋشىسى رەتىندە، ھۇسەيىن ٴار جىلى ۇكىمەتتىڭ 20 مىڭ يۋان كومەك قاراجاتىنا يە بولادى. جاسى ەگدەلەپ قالعانىمەن، ونىڭ دولان مۇقامىن جالعاستىرۋعا ۇزدىكسىز ۇلەس قوسۋ ىنتاسى ٴالى دە قاۋلاپ، جالعاستىرۋشىلار مەن ونەر اۋەسكەرلەرىن تاربيەلەۋ قىزمەتىن ەشقاشان كەشەۋىلدەتكەن ەمەس. قازىر ماكىت اۋدانىندا دولان مۇقامىنىڭ ٴار دارەجەلى جالعاستىرۋشىلارىنان، حالىق ونەرپازدارىنان، ت.ب 500دەن استامى بار.

ٴار جىلى ماكىت اۋداندىق كاسىپتىك ورتا تەحنيكۇم مەكتەبىنىڭ اۋلاسىنا كىرگەندە ەرەكشە ۇسىنىس ەتىلگەن وقىتۋشىسى ھۇسەيىننىڭ جۇزىنەن قاشاندا كۇلكى ەسىپ تۇرادى. مەكتەپ دولان مۇقام كوركەمونەر كلاسى مەن بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرا نەسانى ٴىزباسارلارىن تاربيەلەۋ كۇرسىن اشقانان كەيىن، ول جۇرەك قانىن "ٴىزباسارلار" ىسىنە ارنادى. ھۇسەيىن ٴار رەتكى ساباقتان كەيىن بالالاردىڭ العا باسىپ، جالعاستىرۋشىنىڭ جاقسى مايىساسىنا اينالۋىن ٴۇمىت ەتتى.

ماكىت اۋداندىق كاسىپتىك ورتا تەحنيكۇم مەكتەبىنىڭ وقىتۋشىسى پاتىگۇل راحماننىڭ ھۇسەيىنىنەن دولان مۇقامىن ۇيرەنگەنىنە 22 جىل بولدى. "مۇعالىم بىزگە ۇيدە وتىرىپ قىراننىڭ داۋسىن سالا المايتىندىعىمىزدى، تەك ۇلى تابيعات قويناۋىنا بارىپ، ادامداردىڭ قاسىنا بارىپ ٴان سالعاندا عانا، دولان مۇقامىن ناشىنا كەلتىرە ورىنداۋدىڭ ناعىز ٴمانىن تاباتىنىمىزدى ايتتى". كوپ جىلدىق جاپالى جاتتىعۋدان كەيىن، پاتىگۇل ۇستازى ايتقان وين كورسەتۋ دەڭگەيىنە بىرتىندەپ كوتەرىلدى، قازىر ول دولان مۇقامىنىڭ ايماق دارەجەلى ۋاكىلدىك جالعاستىرۋشىسىنا اينالدى.

قازىر بۇل مەكتەپ ٴار جىلى 2 كلاس اشىپ، 100دەن استام ادام قابىلداپ كەلەدى، نەگىزىنەن دولان مۇقامى، دولان ٴماشىرابى، مۋزىكا نازارياسى، مۋزىكا اسپاپتارى، ٴان ايتۋ جانە قاتىستى الۋەمەتتىك مادەنيەت ساباعى سياقتىلاردى ۇيرەتەدى. ٴار كەزەكتى مەكتەپ بىتىرگەن وقۋشىلاردىڭ كاسىپتىك كوركەمونەر وين قويۋ قىزمەتىمەن شۇعىلدانۋ سالىستىرماسى بارعان سايىن جوعارىلادى، بۇل ھۇسەيىندى قاتتى قۋانتتى.

ھۇسەيىننىڭ تاعى ٴبىر ارمانى بار ـــ "دولان مۇقامى جۇڭگونىكى، سونداي ـ اق دۇنيە جۇزىنىكى. مەنىڭ وقۋشىلارىمنىڭ مادەنيەت دەڭگەيى مەنىڭ الدەقايدا جوعارى، ۇيرەنۋ قابىلەتى دە وتە كۇشتى، ولاردىڭ وسى ونەردى جالعاستىرىپ، انا عۇرلىم كوپ جاس دولان مۇقام كوركەمونەرىن جالعاستىرۋشىلاردى تاربيەلەپ، ٴان اۋەنىن ٴتىپتى دە الىستارعا جەتكىزىپ، بيلەردى ٴتىپتى دە الىستارعا بارىپ بيلەۋىن ٴۇمىت ەتەمىن".

جۇڭگو ـ وزبەكستان ەكى ەلدىڭ ارحەولوگيا ماماندارى بايىرعى جىبەك جولىنا قايتا قادام تاستايدى

انار بولت \ شينجياڭ گازەتىنىڭ ٴتىلشىسى **ٴابيبا، ارمان رازاق** 11 ـ ايدىڭ 15 ـ كۇنى تاشكەنتتەن حابارلايدى. "جۇڭگو ـ وزبەكستان ەكى ەلدىڭ ارحەولوگيا ماماندارى ۇزاق ۋاقىتتىق بايلانىس ورناتتى، الدا 'ٴبىر بەلدەۋ، ٴبىر جول' بىرگە قۇرۋدىڭ ارقاسىندا ەكى ەلدىڭ ارحەولوگيا ماماندارىمەن بايىرعى جولدى تاعى باسىپ، جىبەك جولى مادەنيەتىنىڭ باۋرامدىلىعىن بىرگە سەزىنەتىن بولادى". 11 ـ ايدىڭ 13 ـ كۇنى وزبەكستان عىلىم اكادەمياسى مەملەكەتتىك ارحەولوگيا ورتالىعىندا وسى ورتالىقتىڭ باستىعى ماركسدوۆ فاريحوت وسىلاي دەدى.

سول كۇنى جۇڭگو شينجياڭ 2023 ـ جىلعى "شينجياڭ جاقسى جەر" اتىنداعى قازاقستانعا، وزبەكستانعا بارىپ مادەنيەت اۋىس ـ كۇيىسىن جاساۋ جانە ساياحات جارنامالاۋ ٴۇيىمى ...

ماركسدوۆ فاريحوت وسىلاي دەدى.

سول كۇنى جۇڭگو شينجياڭ 2023 ـ جىلعى "شينجياڭ جاقسى جەر" اتىنداعى قازاقستانعا، وزبەكستانعا بارىپ مادەنيەت اۋىس ـ كۇيىسىن جاساۋ جانە ساياحات جالپىلاستىرۋ قيمىلدارىنىڭ ٴبىرى بولعان مادەنيەت مۇرالارىن قورعاۋ، پايدالانۋ جونىندەگى ٴبىلىم اۋىس ـ كۇيىس، تالقى ٴماجىلىسى وسى ارادا وتكىزىلدى.

ماركسدوۆ مىنالاردى ٴبىلدىردى: جۇڭگونىڭ شينجياڭى مەن وزبەكستانداعى بايىرعى جىبەك جولى تۇتاستىرعان، كوپتەگەن قازبا مادەني ەسكەرتكىشتەرىندە دە ۇقساس تۇستارى بار. سوڭعى جىلدارى شينجياڭنان قازىپ الىنعان جىبەك، قابىرعا سۋرەت، قاعاز جازبا، توقىما بۇيىمدارى سياقتى مادەني ەسكەرتكىشتەر وزىق تەحنيكا ارقىلى وتە تاماشا قالپىنا كەلتىرىلدى، بۇلار ۇيرەنۋگە ابىرقىشا تاتىيدى، "ەكى جاقتىڭ ورتاق تانىمعا كەلۋى ارقىلى الدا جىبەك جولى ارحەولوگيالىق زەرتتەۋ قىزمەتىن اناعۇرلىم ويداعىداي ورىستەتەمىز".

اۋتونوميالى رايوندىق مادەنيەت جانە ساياحات مەڭگەرمەسى مۇراجاي جانە توڭكەرىستىك مادەني ەسكەرتكىش قىزمەتى باسقارماسىنىڭ ورىنباسار باستىعى ۋاڭ جيڭۋن مىنالاردى ٴبىلدىردى: وسى رەتكى مادەنيەت ـ ساياحات جالپىلاستىرۋ قيمىلى ساپارى ەكى ەلدىڭ مۇراجايلارىن جانە ارحەولوگيا ورىندارىن ەكسكۋرسيالاۋدى قامتيدى، بۇل جۇڭگونىڭ شينجياڭىنىڭ ورتا ازيادا ەلدەرمەن وركەنيەتتى زەرتتەۋ، بىرلەسىپ ارحەولوگيالىق زەرتتەۋ جۇرگىزۋ، ەجەلگى ەسكەرتكىشتەردى قالپىنا كەلتىرۋ، مۇراجاي اۋىس ـ كۇيىسى، دارىندىلاردى باۋلۋ سياقتى سالالارداعى سەلبەستىكتى ۇزدىكسىز كۇشەيتىپ، مادەني ەسكەرتكىشتەردى قورعاۋ، باسقارۋ جانە جاندانىدىرۋ، پايدالانۋ جاڭا ولگىسى، جاڭا جولى جونىندە بىرگە ىزدەنىس جاساپ، بايىرعى مادەني ەسكەرتكىشتەردىڭ جاڭا داۋىردە تىڭ ومىرشەڭدىك قاۋلاتۋىنا، قۇن جاراتۋىنا داڭعا قۋات ۇستەۋىنە مۇمكىندىك جاساۋعا قولىشتى ٴۇشىن بولىپ تابىلادى، "الدا ٴبىز كورمە ەڭگىزۋ، بىرگە ارحەولوگيالىق زەرتتەۋ جۇرگىزۋ، ماتەريالدان بىرگە يگىلىكتەنۋ سياقتى كوپ ٴتۇرلى تاسىلدەر ارقىلى مادەنيەت مۇراسى جەتىستىگىنەن بىرگە يگىلىكتەنۋدى جانە ۇگىتتەۋدى، كورمەگە قويۋدى ٴۇرتىس ىلگەرىلەتىپ، حالىقارالىق دەستەستىك ارقىلى بايىرعى جىبەك جولىنىڭ جەلى بويىنداعى مادەنيەت مۇرالارىن زەرتتەۋدى جانە قورعاۋدى بىرگە ىلگەرىلەتەمىز".

(باسى 2 ـ بەتتە)

"ٴبىرىنشى باسشى" سياقتى شەشۋشى قىزمەت ورىندارىندا پاكتىك جاعىنداعى حاۋىپ ـ قاتەر ٴبىرشاما كورنەكتى بولعان؛ كەيبىرەۋىنىڭ بەلگىلەمەگە قايشىلىق جاساپ ٴىشىپ ـ جەۋ سياقتى ورتالىقتىڭ 8 ٴتۇرلى بەلگىلەمەسىنىڭ رۋحىنا قايشىلىق جاساۋى جانە "ٴتورت بۇرىس ستيل" ماسەلەسى قايتا ـ قايتا تيىم سالىنسا دا تەجەلمەگەن؛ كەيبىرەۋىنىڭ باسشىلىق القاسىنىڭ دەموكراتيالىق ورتالىقتاندىرۋ ٴتۇزىمىن دايەكتىلەندىرۋى پارمەندى ەمەس، ادام تاڭداۋ، ادام ىستەتۋ ساياسات ـ بەلگىلەمەسىن اتقارۋى قاتاڭ ەمەس، نەگىزگى ساتى پارتيا ۇيىمىنىڭ ساياسي فۋنكتسياسى جانە ۇيىمدىق فۋنكتسياسى كۇشتى ەمەس، كادرلاردىڭ جاۋاپكەرشىلىك ارقالاپ، ىسكەرلىك كورسەتۋ تانىمى جەتەرسىز. ٴۇش فينانس مەكەمە ورنىنىڭ باس شۇجي شي جينپيڭنىڭ فينانس قىزمەتى جونىندەگى ماڭىزدى بايىمداۋلارىن ۇيرەنۋى، دايەكتىلەندىرۋى ويداعىداي ەمەس، فينانستىڭ ناقتى ەكونوميكاعا قىزمەت وتەۋىن ىلگەرىلەتۋدەگى فۋنكتسيالىق رولدى ساۋلەلەندىرۋى جەتەرسىز، فينانس حاۋىپ ـ قاتەرىنەن ساقتانۋ جانە ونى جويۋى پارمەندى ەمەس، باقىلاۋ ـ باسقارۋ جانە ىشكى جاقتان مەڭگەرۋ مەحانيزم قۇرىلىسى مەشەۋ، پارتيا قۇرىلىسى فورماعا اينالعان، السىرەگەن، پاكتىك جاعىنداعى حاۋىپ ـ قاتەر كورنەكتى؛ كەيبىر ورىنداردىڭ شارلاۋ، قازىنالىق باقىلاۋ سياقتى باقىلاۋلاردا بايقالعان ماسەلەلەردى رەتتەۋ ـ تۇزەتۋى تۇبەگەيلى بولماعان، بىرەۋى ارقىلى وزگەسىن تۇسپالداپ، بايانىدى مەحانيزم ورناتۋى جەتەرسىز.

اڭگىس ەتۋدە مىنالار تالاپ ەتىلدى: شارلاۋ جۇرگىزىلگەن وڭىرلەر جانە تاراۋلار (ورىندار) شي جينپيڭ جاڭا ٴداۋىر جۇڭگوشا سوتسياليزم يدەياسىن جەتەكشى ەتۋگە تاباندى بولىپ، باس شۇجي شي جينپيڭنىڭ شارلاۋ قىزمەتى جونىندەگى ماڭىزدى بايىمداۋلارىن، شينجياڭ قىزمەتى جونىندەگى ماڭىزدى سوزدەرىنىڭ، ماڭىزدى نۇسقاۋلارىنىڭ، بەكىتۋلەرىنىڭ رۋحىن ىشكەرىلەي ۇيرەنىپ، دايەكتىلەندىرىپ، پارتيا 20 ـ قۇرىلتايىنىڭ ستراتەگيالىق ورنالاستىرۋلارىن جاپپاي دايەكتىلەندىرىپ، جاڭا داۋىردەگى پارتيانىڭ شينجياڭدى باسقارۋ جالپى جوباسىن تولىق، دالمە ـ ٴدال، جاپپاي دايەكتىلەندىرىپ، پارتيانىڭ باسشىلىعىنا تاباندى بولىپ جانە ونى كۇشەيتىپ، دۇرىس ناتيجە كوزقاراسىن بەرىك ورناتىپ جانە ونى امالياتتا ايگىلەپ، جاڭا داۋ ۇستانىمىن تولىق، دالمە ـ ٴدال، جاپپاي دايەكتىلەندىرىپ، فۋنكتسيالىق ورنىن تۇراقتاندىرۋدى مىقتى ساقتاپ، نازاردى نەگىزگى جاۋاپكەرشىلىككە، نەگىزگى كاسىپكە شوعىرلاندىرىپ، فۋنكتسيالىق ورنىن تۇراقتاندىرۋ مەن بايلىق ارتىقشىلىعىن تياناق ەتىپ جوعارى ساپالى دامۋدى ىلگەرىلەتۋ كەرەك. ەلەۋلى حاۋىپ ـ قاتەرلەردەن ساقتانۋ جانە ونى جويۋ ساياسي جاۋاپكەرشىلىگىن باتىل تياناقتاندىرىپ، تومەنگى شەكتە ويلاۋدى، ەڭ جوعارى شەكتە وي جۇگىرتۋدى بەرىك ورناتىپ، حاۋىپ ـ قاتەرلەردى، كومەسكى كىناراتتاردى جاپپاي سالالاپ، تەكسەرىپ انىقتاپ، ساڭلاۋلاردى بىتەپ، ولقىلىقتاردى تولىقتاپ، قاتەردى جويىپ، زيانىنىڭ ورنىن تولتىرىپ، ٴتۇرلى حاۋىپ ـ قاتەردەن ساقتانۋ جانە ونى جويۋ قابىلەتىن كۇش سالا جوعارىلاتۋ كەرەك. پارتيانى جاپپاي قاتاڭ باسقارۋ ساياسي جاۋاپكەرشىلىگىن مۇقيات تياناقتاندىرىپ، پارتيا، ۇكىمەت "ٴبىرىنشى باسشىلارىن" باقىلاۋ ناقتى ونىمدىلىگىن كۇشەيتىپ، شىرىكتەسۋ دەلولارىن تەكسەرىپ، ٴبىر جايلى ەتۋ تەبىنىن زورايتىپ، قاتاڭ تۇردە "ٴتورت بۇرىس ستيلدى" تۇزەتىپ، جاڭا ستيل ورناتىپ، دەلو ارقىلى وزگەرتۋدى جەبەپ، دەلو ارقىلى جونگە سالۋدى جەبەپ، قاتاڭ نەگىزگى اۋەندى، قاتاڭ شارانى، قاتاڭ رايدى سوڭىنا دەيىن جەتكىزىپ، سوڭىنا دەيىن جالعاستىرىپ، شىرىكتەسۋگە باتىلداۋ ەتكىزبەۋدى، شىرىكتەسۋگە مۇمكىندىك بەرمەۋدى، شىرىكتەسۋدى ويىنا الدىرماۋدى ٴبىر تۇتاس ىلگەرىلەتۋ كەرەك. جاڭا داۋىردەگى پارتيانىڭ ۇيىمدىق لۋشيانىن ىشكەرىلەي دايەكتىلەندىرىپ، باسشىلىق القاسىن، كادر ـ دارىندىلار قوسىنىن جانە نەگىزگى ساتى پارتيا ۇيىمى قۇرىلىسىن شىنايى كۇشەيتۋ كەرەك.

اڭگىس ەتۋدە مىنالار باسا دارىپتەلدى: رەتتەۋ ـ تۇزەتۋدى قاتاڭ ساياسي مىندەت، ساياسي جاۋاپكەرشىلىك ساناپ، پارتيانىڭ ىستەرىنە جانە حالىقتىڭ جاۋاپتى بولۋداي ساياسي بيىكتەن رەتتەۋ ـ تۇزەتۋدى ويداعىداي مىقتى يگەرۋ كەرەك. شارلاۋ جۇرگىزىلگەن پارتيا ۇيىمدارى شارلاۋ رەتتەۋ ـ تۇزەتۋ نەگىزگى تۇلعالىق جاۋاپكەرشىلىگىن باتىل ارقالاپ، شۇجي ٴبىرىنشى جاۋاپتى ادام بولۋ جاۋاپكەرشىلىگىن اتقارۋدى، القانىڭ باسقا مۇشەلەرى "ٴبىر قىزمەت ورنىندا ەكى جاۋاپكەرشىلىك ارقالاۋدى" تياناقتاندىرىپ، اڭگىس ەتىلگەن پىكىرمەن قاتاڭ سالىستىرىپ، ماسەلە ٴتىزىمىن، مىندەت ٴتىزىمىن، جاۋاپكەرشىلىك ٴتىزىمىن جاساپ، شارلاۋدا بايقالعان ماسەلەلەر مەن نەگىزگى تاقىرىپتىق تاربيەدە قادالا عالانعان ماسەلەلەردى ۇشتاستىرىپ، الدىڭعى رەتكى شارلاۋدا رەتتەۋ ـ تۇزەتۋ ويداعىداي بولماعان ماسەلەلەرمەن ۇشتاستىرىپ، جۇيەلى رەتتەپ ـ تۇزەتىپ، ٴبىر تۇلعالى رەتتەپ ـ تۇزەتىپ، ٴىس جۇزىندىك ارەكەت ارقىلى "ەكىنى قورعاۋدى" امالياتتا ايگىلەپ، رەتتەۋ ـ تۇزەتۋ ونىمدىلىگىن جاۋاپكەرشىلىكتى ادالدىقپەن ارقالاۋدا بەينەلەۋ كەرەك. ٴتارتىپ تەكسەرۋ، باقىلاۋ ـ تەكسەرۋ ورگاندارى جانە ۇيىمداستىرۋ تاراۋلارى رەتتەۋ ـ تۇزەتۋدى باقىلاۋ جاۋاپكەرشىلىگىن تياناقتاندىرىپ، رەتتەۋ ـ تۇزەتۋدى باقىلاۋ مەحانيزمىن قۇرىپ، اقاۋسىزداندىرىپ، شارلاپ تەكسەرۋدى، رەتتەۋ ـ تۇزەتۋدى كۇندەلىكتى باقىلاۋدى كۇشەيتىپ، ات ٴۇستى ىستەگەندەردىڭ، جالعان رەتتەپ ـ تۇزەتكەندەردىڭ جاۋاپكەرشىلىگىن قاتاڭ قۋزاستىرۋى كەرەك. قاتىستى فۋنكتسيالىق تاراۋلار شارلاۋ جەتىستىكتەرىن كەشەندى، ويداعىداي پايدالانىپ، شارلاۋدا اڭگىس ەتىلگەن جالپىلىق سيپاتتى ماسەلەلەردى جانە تەرەڭ قاتپارلى ماسەلەلەردى كۇندەلىكتى باقىلاۋ ـ باسقارۋدى كۇشەيتىپ، ٴتۇيىندى سالالارداعى رەفورمانى تەرەڭدەتىپ، ٴتۇزىمدىك ـ مەحانيزمىن كەمەلدەندىرۋى كەرەك. شارلاۋ قۇرىلىمدارى ٴبىر تۇتاس جوسپارلاپ قۋزاۋدى كۇشەيتىپ، رەتتەۋ ـ تۇزەتۋ قىزمەت مەحانيزمىن قۇرۋى، كەمەلدەندىرۋى كەرەك.

ۇعىسۋعا قاراعاندا، اۋتونوميالى رايوندىق پارتكوم شارلاۋ گرۋپپاسى ٴىشىنارا باسشى كادرلاردىڭ ماسەلەسى اڭگىس ەتىلگەن دەرەكتەردى دە تاپسىرىپ الىپ، قاتىستى بەلگىلەمە بويىنشا اۋتونوميالى رايوندىق ٴتارتىپ تەكسەرۋ كوميتەتى، باقىلاۋ ـ تەكسەرۋ كوميتەتى ورگانى، اۋتونوميالى رايوندىق پارتكوم ۇيىمداستىرۋ ٴبولىمى سياقتى قاتىستى جاقتاردىڭ ٴبىر جاقتى ەتۋىنە تاپسىرعان.